

Spis treści

Wprowadzenie	3
Podziękowania	9
Przegląd holograficzny	11

Część 1

Wprowadzenie do badań 25

1 Działalność badawcza człowieka a nauka 27

Wprowadzenie	28
W poszukiwaniu rzeczywistości	29
Zwykła działalność badawcza człowieka	29
Tradycja	30
Autorytet	31
Błędy w badaniach oraz jak ich uniknąć	31
Co rzeczywiście jest rzeczywistość?	33
Podstawy nauk społecznych	36
Teoria zamiast filozofii czy wiary	36
Prawidłowości społeczne	37
Zbiorowości zamiast jednostek	39
Język zmiennych	40
Trochę dialektyki badań społecznych	45
Wyjaśnianie idiograficzne i nomotetyczne	45
Teoria indukcyjna i dedukcyjna	46
Dane jakościowe i ilościowe	48
Etyka w badaniach społecznych	50
Dobrowolne uczestnictwo	50
Nie krzywdzić badanych	50

Główne zagadnienia 51

Kluczowe pojęcia 52

Pytania i ćwiczenia 52

Dodatkowe lektury 52

Sociologiczna strona w sieci 52

Infotrac College Edition 53

2 Paradygmaty, teoria i badania społeczne 54

Wprowadzenie	55
Kilka paradygmatów nauk społecznych	56
Makroteoria i mikroteoria	57
Wczesny pozytywizm	57
Darwinizm społeczny	58
Paradygmat konfliktu	59
Symboliczny interakcjonizm	60
Etnometodologia	60
Funkcjonalizm strukturalny	61
Paradygmaty feministyczne	62
Racjonalna obiektywność raz jeszcze	63
Elementy teorii społecznej	66
Powrót do dwóch systemów logicznych	67
Tradycyjny model nauki	67
Rozumowanie dedukcyjne i indukcyjne – zilustrowane na przykładzie	70
Kontrast ujęty graficznie	73
Budowa teorii dedukcyjnej	75
Zaczynamy	75
Tworzenie własnej teorii	75
Przykład teorii dedukcyjnej: sprawiedliwość dystrybucyjna	76
Budowa teorii indukcyjnej	78
Przykład teorii indukcyjnej: dlaczego ludzie palą marihuanę?	78
Związki między teorią a badaniami	79

Główne zagadnienia 81

Kluczowe pojęcia 82

Pytania i ćwiczenia 82

Dodatkowe lektury 82

Sociologiczna strona w sieci 83

Infotrac College Edition 83

3 Pojęcie przyczynowości w badaniach społecznych 84

Wprowadzenie	85
Determinizm a nauki społeczne	85

Przyczynowość w naukach przyrodniczych 85
 Znajdowanie przyczyn w naukach społecznych 85
 Nie ma powodu bez powodu 86
 Determinizm we właściwych proporcjach 87
 Przyczynowość w idiograficznych i nomotetycznych modelach wyjaśniania 88
 Kryteria przyczynowości 91
 Przyczyny konieczne i wystarczające 96
 Błędy w rozumowaniu na temat związków przyczynowych 97
 Prowincjonalizm 98
 Pochopne wnioski 99
 Wątpliwa przyczyna 99
 Przemilczane dowody 99
 Fałszywy dylemat 99
 Połączenie pomiaru z ustalaniem związków 100
 Praktyczne problemy przy pomiarze zmiennych i ustalaniu związków między nimi 100
 Przykład pomiaru i związku między zmiennymi 102

Główne zagadnienia 103

Kluczowe pojęcia 103

Pytania i ćwiczenia 103

Dodatkowe lektury 104

Sociologiczna strona w sieci 104

Infotrac College Edition 105

Część 2

Struktura procesu badawczego 107

4 Plan badań 109

Wprowadzenie 110

Trzy cele badań 110

Eksploracja 111

Opis 112

Wyjaśnianie 113

Jednostki analizy 113

Jednostki indywidualne 115

Grupy 115

Organizacje 118

Wytwory społeczne 118

Przegląd jednostek analizy 119

Błędne wnioskowanie o jednostkach analizy: błąd ekologiczny oraz redukcjonizm 119

Wymiar czasowy 121

Badania przekrojowe 121

Badania dynamiczne 122

Badania zbliżone do dynamicznych 125

Przykłady strategii badawczych 127

Jak zaplanować projekt badawczy 127

Zaczynamy 129

Konceptualizacja 130

Wybór metody badawczej 130

Operacjonalizacja 131

Populacja i dobór próby 131

Obserwacje 132

Przetwarzanie danych 132

Analiza 132

Zastosowanie 132

Przegląd procesu planowania badań 133

Oferta badawcza 134

Elementy oferty badawczej 134

Główne zagadnienia 135

Kluczowe pojęcia 136

Pytania i ćwiczenia 136

Dodatkowe lektury 137

Sociologiczna strona w sieci 138

Infotrac College Edition 138

5 Konceptualizacja, operacjonalizacja i pomiar 139

Wprowadzenie 140

Mierzenie wszystkiego, co istnieje 140

Koncepcje, pojęcia i rzeczywistość 141

Pojęcia jako konstrukty 142

Konceptualizacja 144

Wskaźniki i wymiary 144

Wzajemna wymienialność wskaźników 145

Definicje realne, nominalne i operacyjne 146

Tworzenie ładu pojęciowego 147

Przykład konceptualizacji: pojęcie anomii 148

Definicje w badaniach opisowych i wyjaśniających 151

Wybory dokonywane w procesie operacjonalizacji 153

Zakres zmienności 153

Zmienność między skrajnościami 154

Uwaga na temat wymiarów 155

Definiowanie zmiennych i wartości 155

Poziomy pomiaru 156

Implikacje poziomów pomiaru 159

Wskaźniki proste i złożone 160

Kilka przykładów możliwych wyborów w procesie operacjonalizacji 161

Operacjonalizacja trwa 162

Kryteria jakości pomiaru 162

Precyzja i poprawność 162

Rzetelność 163

Trafność 166

Kto decyduje, co jest trafne? 167

Napięcie między rzetelnością a trafnością 168

Główne zagadnienia 169

Kluczowe pojęcia 169

Pytania i ćwiczenia 170
Dodatkowe lektury 170
Socjologiczna strona w sieci 170
Infotrac College Edition 171

6 Indeksy, skale i typologie 172

Wprowadzenie 173
Indeksy a skale 173
Budowa indeksu 176
 Dobór pytań 176
 Badanie zależności empirycznych 177
 Punktacja indeksu 183
 Braki danych 184
 Walidacja indeksu 186
 Status kobiety: przykład procesu tworzenia indeksu 189
Budowa skali 190
 Skala dystansu społecznego Bogardusa 190
 Skale Thurstone'a 191
 Skala Likerta 191
 Dyferencjał semantyczny 192
 Skala Guttmana 193
Typologie 196

Główne zagadnienia 197

Kluczowe pojęcia 198

Pytania i ćwiczenia 198

Dodatkowe lektury 199

Socjologiczna strona w sieci 199

Infotrac College Edition 199

7 Logika doboru próby 200

Wprowadzenie 201
Krótka historia doboru próby 202
 Prezydent Alf Landon 202
 Prezydent Thomas E. Dewey 203
 Dwa typy doboru próby 204
Próby nieprobabilistyczne 204
 Dobór oparty na dostępności badanych 204
 Dobór celowy lub arbitralny 205
 Metoda kuli śnieżnej 205
 Dobór kwotowy 206
 Wybór informatorów 207
Teoria i logika doboru losowego 208
 Świadome i nieświadome obciążenie próby 209
 Reprezentatywność i prawdopodobieństwo
 wyboru 210
 Dobór losowy 212
 Rachunek prawdopodobieństwa, rozkład
 z prób i szacowanie błędu z próby 212
Populacje i operaty losowania 220
 Przegląd populacji i operatorów losowania 223

Typy doboru próby 223
 Prosty dobór losowy 224
 Dobór systematyczny 225
 Dobór warstwowy 227
 Ukryty podział na warstwy w doborze
 systematycznym 229
 Przykład: dobór próby studentów uniwersytetu 229
Dobór próby wielostopniowy grupowy 230
 Schematy doboru wielostopniowego a błąd z próby 231
 Warstwowanie w wielostopniowej próbie
 grupowej 234
 Dobór proporcjonalny 234
 Dobór nieproporcjonalny i ważenie 236
 Przykład: dobór próby kobiet chodzących do
 kościół 237
Podsumowanie probabilistycznego doboru próby 239

Główne zagadnienia 239

Kluczowe pojęcia 240

Pytania i ćwiczenia 241

Dodatkowe lektury 241

Socjologiczna strona w sieci 241

Infotrac College Edition 241

Część 3

Typy obserwacji 243

8 Eksperyment 245

Wprowadzenie 246
Tematy odpowiednie dla eksperymentu 246
Eksperyment klasyczny 247
 Zmienne niezależne i zależne 247
 Pretest i posttest 247
 Grupy eksperymentalne i kontrolne 248
 Eksperyment podwójnie ślepy 249
Dobór uczestników 250
 Dobór losowy 250
 Randomizacja 251
 Dobieranie grup przez dopasowanie 251
 Dobieranie grup przez dopasowanie czy
 randomizacja? 252
Odmiany schematów eksperymentalnych 253
 Preeksperymentalne schematy badawcze 253
 Trafność w badaniach eksperymentalnych 255
Przykłady eksperymentów 259
Eksperymenty „naturalne” 262
Mocne i słabe strony metody eksperymentalnej 264

Główne zagadnienia 265

Kluczowe pojęcia 265

Pytania i ćwiczenia 265

Dodatkowe lektury 266

Socjologiczna strona w sieci 266

Infotrac College Edition 266

9 Badania sondażowe 267

Wprowadzenie 268

Tematy odpowiednie dla badań sondażowych 268

Wskazówki do zadawania pytań 270

Wybierz właściwą formę pytania 270

Spraw, by pytania były jasne 271

Unikaj podwójnych pytań 271

Respondenci muszą być w stanie udzielić odpowiedzi 273

Respondenci muszą chcieć odpowiadać 273

Pytania powinny być adekwatne 274

Najlepsze są krótkie pytania 274

Unikaj form przeczących 274

Unikaj obciążonych pytań i pojęć 275

Budowa kwestionariusza 276

Ogólny format kwestionariusza 276

Formaty odpowiedzi 276

Pytania warunkowe 277

Pytania tabelaryczne 279

Kolejność pytań w kwestionariuszu 279

Instrukcje do kwestionariusza 280

Pilotaż kwestionariusza 281

Całościowy przykład 282

Kwestionariusz do samodzielnego wypełniania 282

Dystrybucja pocztowa i zwroty 285

Monitorowanie zwrotów 286

Listy przypominające 286

Wystarczający poziom zwrotów 287

Opis przypadku 288

Kwestionariusz wypełniany przez ankietera 290

Rola ankietera w badaniach sondażowych 290

Ogólne zasady pracy ankieterskiej 291

Koordinacja i kontrola 293

Sondaże telefoniczne 295

Wywiad telefoniczny wspomagany komputerowo (CATI) 297

Nowe technologie a badania sondażowe 298

Porównanie różnych metod badań sondażowych 300

Mocne i słabe strony badań sondażowych 301

Analiza wtórna 303

Główne zagadnienia 304

Kluczowe pojęcia 305

Pytania i ćwiczenia 305

Dodatkowe lektury 306

Socjologiczna strona w sieci 307

Infotrac College Edition 307

10 Jakościowe badania terenowe 308

Wprowadzenie 309

Tematy odpowiednie dla badań terenowych 309

Rzeczy, które należy brać pod uwagę w jakościowych badaniach terenowych 312

Różne role obserwatora 312

Stosunek do badanych 314

Niektóre paradygmaty jakościowych badań terenowych 316

Naturalizm 316

Etnometodologia 317

Teoria ugruntowana 318

Studium przypadku i metoda rozszerzonych przypadków 320

Etnografia instytucjonalna 322

Badania uczestniczące 323

Prowadzenie jakościowych badań terenowych 325

Przygotowanie do pracy w terenie 325

Wywiady jakościowe 327

Grupy fokusowe 330

Rejestrowanie obserwacji 331

Mocne i słabe strony jakościowych badań terenowych 334

Trafność 334

Rzetelność 335

Etyka badawcza w jakościowych badaniach terenowych 336

Główne zagadnienia 336

Kluczowe pojęcia 337

Pytania i ćwiczenia 337

Dodatkowe lektury 338

Socjologiczna strona w sieci 339

Infotrac College Edition 339

11 Badania niereaktywne 340

Wprowadzenie 341

Analiza treści 342

Tematy odpowiednie dla analizy treści 342

Dobór próby w analizie treści 343

Kodowanie w analizie treści 347

Przykład analizy treści 351

Mocne i słabe strony analizy treści 352

Analiza istniejących danych statystycznych 353

Badania nad samobójstwami Durkheima 353

Jednostki analizy 355

Problem trafności 356

Problem rzetelności 356

Źródła istniejących danych statystycznych 358

Analizy historyczno-porównawcze 360

Przykłady analiz historyczno-porównawczych 360

Źródła danych historyczno-porównawczych 363

Techniki analityczne 364

Główne zagadnienia 367

Kluczowe pojęcia 367

Pytania i ćwiczenia 367

Dodatkowe lektury 368

Socjologiczna strona w sieci 368

Infotrac College Edition 368

12 Badania ewaluacyjne 369

Wprowadzenie 370

Tematy odpowiednie dla badań ewaluacyjnych 371

Sformułowanie problemu: zagadnienia związane z pomiarem 372

Określenie wyników 373

Mierzenie tła eksperymentu 374

Określenie interwencji 375

Określenie populacji 375

Nowe mierniki a mierniki już istniejące 375

Operacjonalizacja sukcesu lub porażki 376

Typy schematów badań ewaluacyjnych 377

Schematy eksperymentalne 377

Schematy quasi-eksperymentalne 378

Ewaluacja jakościowa 383

Kontekst społeczny 383

Problemy logistyczne 383

Niektóre zagadnienia etyczne 385

Wykorzystanie wyników badań 387

Badania wskaźników społecznych 391

Kara śmierci i odstraszenie 392

Symulacja komputerowa 393

Główne zagadnienia 394

Kluczowe pojęcia 394

Pytania i ćwiczenia 395

Dodatkowe lektury 395

Socjologiczna strona w sieci 395

Infotrac College Edition 396

Część 4

Analiza danych 397

13 Analiza danych jakościowych 399

Wprowadzenie 400

Powiązanie teorii z analizą 400

Odkrywanie prawidłowości 400

Metoda teorii ugruntowanej 402

Semiotyka 403

Analiza konwersacyjna 405

Przetwarzanie danych jakościowych 406

Kodowanie 406

Zapisywanie notatek 411

Tworzenie mapy pojęciowej 412

Programy komputerowe dla danych jakościowych 412

Księga Kapłańska widziana oczami programu

NUD*IST 414

Sandrine Zerbib: zrozumieć kobietę reżysera 417

Główne zagadnienia 422

Kluczowe pojęcia 422

Pytania i ćwiczenia 422

Dodatkowe lektury 423

Socjologiczna strona w sieci 423

Infotrac College Edition 423

14 Kwantyfikacja danych 424

Wprowadzenie 425

Komputery w badaniach społecznych 425

Kodowanie 428

Tworzenie kategorii kodowych 429

Budowa książki kodowej 431

Sposoby kodowania i wprowadzania danych 432

Arkusze kodowe 432

Kodowanie brzegowe 433

Bezpośrednie wprowadzanie danych 433

Wprowadzanie danych przez ankierów 433

Kodowanie na karty do skanera optycznego 433

Bezpośrednie użycie kart do skanera optycznego 434

Powiązanie z programem do analizy danych 434

Czyszczenie danych 434

Czyszczenie dotyczące dopuszczalnych kodów 434

Czyszczenie logiczne 435

Główne zagadnienia 435

Kluczowe pojęcia 436

Pytania i ćwiczenia 436

Dodatkowe lektury 437

Socjologiczna strona w sieci 437

Infotrac College Edition 437

15 Podstawy analizy ilościowej 438

Wprowadzenie 439

Analiza jednozmiennowa 439

Rozkłady 439

Tendencja centralna 441

Rozproszenie 443

Zmienne ciągłe i dyskretne 444

Szczegółowość a czytelność 445

Porównywanie podgrup 445

Łączenie kategorii odpowiedzi 446

Sposoby postępowania z kategorią „nie wiem” 447

Opisy liczbowe w badaniach jakościowych 448

Analiza dwuzmiennowa 449

Procentowanie w tabeli 450

Tworzenie i odczytywanie tabel
dwuzmiennowych 453
Wprowadzenie do analizy wielozmiennowej 454

Główne zagadnienia 456

Kluczowe pojęcia 457

Pytania i ćwiczenia 457

Dodatkowe lektury 457

Sociologiczna strona w sieci 458

Infotrac College Edition 458

16 Model analizy rozbudowanej 459

Wprowadzenie 460

Początki modelu analizy rozbudowanej 460

Paradygmat analizy rozbudowanej 465

Replikacja 466

Eksplanacja 466

Interpretacja 470

Specyfikacja 470

Doskonalenie paradygmatu 471

Analiza rozbudowana i stawianie hipotez *post factum* 474

Główne zagadnienia 475

Kluczowe pojęcia 476

Pytania i ćwiczenia 476

Dodatkowe lektury 476

Sociologiczna strona w sieci 477

Infotrac College Edition 477

17 Statystyka w naukach społecznych 478

Wprowadzenie 479

Niebezpieczeństwo sukcesów matematycznych 479

Statystyka opisowa 480

Redukcja danych 481

Miary siły związku 481

Analiza regresji 486

Inne techniki wielozmiennowe 491

Analiza ścieżkowa 491

Analiza szeregów czasowych 492

Analiza czynnikowa 494

Wnioskowanie statystyczne 497

Wnioskowanie jednozmiennowe 497

Testy istotności statystycznej 498

Logika istotności statystycznej 499

Test chi-kwadrat 503

Główne zagadnienia 508

Kluczowe pojęcia 509

Pytania i ćwiczenia 509

Dodatkowe lektury 509

Sociologiczna strona w sieci 509

Infotrac College Edition 510

Część 5

Społeczny kontekst badań 511

18 Etyka i polityka w badaniach społecznych 513

Wprowadzenie 514

Zagadnienia etyczne w badaniach społecznych 515

Dobrowolne uczestnictwo 515

Nie krzywdzić badanych 516

Anonimowość i poufność 518

Oszukiwanie badanych 520

Analiza i prezentacja wyników 521

Instytucjonalne organa kontrolne 523

Kodeksy etyki zawodowej 523

Dwie kontrowersje etyczne 523

Kłopoty w kafejce 525

Obserwacja posłuszeństwa 526

Polityczne aspekty badań społecznych 527

Obiektywność a ideologia 528

Polityka przez małe „p” 531

Polityka we właściwych proporcjach 532

Główne zagadnienia 533

Kluczowe pojęcia 534

Pytania i ćwiczenia 534

Dodatkowe lektury 536

Sociologiczna strona w sieci 536

Infotrac College Edition 536

19 Zastosowania badań społecznych 537

Wprowadzenie 538

Teoria – zbieranie danych – analiza 538

Wykorzystanie umiejętności badawczych na codzień 539

Poradnik konsumenta badań społecznych 541

Plan badań 541

Pomiar 542

Dobór próby 542

Eksperyment 543

Badania sondażowe 543

Badania terenowe 544

Analiza istniejących danych statystycznych 544

Badania ewaluacyjne 544

Analiza danych 545

Raportowanie 545

Zakończenie 545

Sociologiczna strona w sieci 546

Infotrac College Edition 546

Załączniki 547

- A** Jak korzystać z biblioteki 548
- B** Badania społeczne w cyberprzestrzeni 554
- C** Raport z badań 563
- D** Kwestionariusz struktury gospodarstwa domowego z badania GSS 570
- E** Liczby losowe 580
- F** Rozkład chi-kwadrat 582
- G** Powierzchnie pod krzywą normalną 683

H Szacunkowy błąd z próby 584

I Podręcznik SPSS 585

J Dwadzieścia pytań, które dziennikarz powinien zadać, zapoznając się z wynikami sondażu opinii 616

Słowniczek 623

Bibliografia 634

Bibliografia uzupełniająca 643

Indeks osób 649

Indeks rzeczowy 653